

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 7.

У Новом Саду, 15. априла 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Зашто је потребна нова Школска Уредба? — Физичко растење и доба адолесценције. — О могућности систематског васпитања. — Постанак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — Из школског круга: Седница новосадског српског учит. збора. — Из школске самоуправе: Седница Шк. Савета од 7. 8 и 9. марта о. г. — Преглед књига: Најглавније тешкоће у учит. раду, од Ђ. Шпадијера. — Белешке. —

Зашто је потребна нова Школска Уредба?

На ово питање и лако је одговорити и није лако. Лако је о тој потреби уверити онога, који је познат са стањем наших школа, у њихову спољашњем и унутрашњем уређењу, са положајем учитеља, њиховом стручном спремом и даљим усавршавањем. Познавалац свих тих прилика већ давно је стекао исправно уверење о свему томе. Он зна, да је садашња Шк. Уредба већ у зачетку своје претрпела знатне операције, јер је из ње изостављено на сабору од 1871. год. много баш од онога што је најбоље. А у оном материјалу што је у Уредби остао, није много што шта изведено опет од онога, што је понајбоље и најнапредније. А у низу од 40 година, на тежући са многим пезгодама, стигли смо и до државног школског закона од 1907. год., после чега је овака наша Шк. Уредба каква је сад, просто једна преживела ствар. Но и да нема тог државног школског закона, крајње је време да се нашој школи даде напреднији правац. Правац којим садашња Шк. Уредба води школу и просвету, показао се застарео и у раду спор, он настави и народној просвети не може да створи полета, једно што је застарео, друго што тим правцем руководе елементи, којима су сврха други позиви, а просвету сматрају или раскошом или непотребном дангубом или у најбољу руку сматрају нечим, што се може трпети, али кад све бриге пребринемо, онда ако што остане и за просвету

да не будемо баш осим другог света. Но просвета је могла у старија времена бити тако сматрана, али данас то већ не иде. Сваки свестан човек кад разгледа друштво и живот у којем се друштво креће, налази довољно доказа да просвета не може бити више мерена онако, како су је мерили наши очеви и дедови. А да би школа и просвета могле стати на праву снагу, мора им се дати сувремен правац и мора им се дати да њима управљају позвани фактори, који су упућени у путеве којима треба да иде школа и просвета, и који су упућени како просветни рад треба да се изводи и који знају шта је права сврха просвети.

Нова Школска Уредба потребна је дакле, с тога: Што садашња Шк. Уредба није у складу са државним школским законом од 1907. г., даље је потребна с тога, што треба да се рад школских органа постави на самосталну основу, јер до сада није био тај рад самосталан ни у месном школ. одбору, ни у епарх. школ. одбору, ни у Школ. Савету. Свугде су ти одсеци подређени у извесној мери, а где кад толико, да њихове одлуке постају илузорне. У свима тим школским органима претежан је нестручан елемент, с тога се њихов рад развио у администрацију и суд, а од стручног рада једва да се нађе где кад неки минимум. Уз самосталан делокруг школских одсека треба, дакле, да је у њима претежан стручни елемент, који ће повести

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

школу и наставу напредном просветном струјом. Такав рад мора имати сараднике који га потпуно разуму. А да таквих сарадника буде, морају се учитељске школе преудесити у напреднијем правцу; да се те школе подигну на свој прави ступањ, треба да се за њих створе спремне и искусне професорске снаге, које осим добре и темељне стручне спреме, морају бити још и добри познаваоци наших просветних потреба, добри познаваоци нашег народа и интелигенције, морају бити извршни практични познаваоци живота са идеалним проповедништвом истине о нашим просветним потребама. Тако сложени, они морају стварати учитељска поколења свога духа и својих идеала. Но такви професори и такви учитељи не могу бити остављени на милост и немилост несавесних и глупих партијских ђуди или што је још горе глупих и несавесних ђудљивих појединаца у партијама. Рад таквих идеалних радника, мора бити цетакнут од сваке ђудљивости и прљавих намера са стране. С тога и постављање тих радника, и рад њихов и давање правца том раду, не може и не сме зависити од неупућених елемената.

Данашња Школска Уредба имала је у зачетку своје западњачки омладински полет, а српску несталоженост и непрактичност. Док је дошла до свог ступања у живот, изгубила је много и од свог полета, а у ономе што је у њој остало, преотела је мах у току времена, несталоженост и непрактичност.

Ако смо ради, да с овим новим веком, пођемо и новим утрвенијим путем, морамо раскретити са старим традицијама које се у пракси нису никако показале, морамо се отрести сугестија да смо сви колико год нас има позвани, да у просветним питањима пресуђујемо, него морамо стати на једино исправно становиште: да сваког треба поставити на своје место и онда ће бити забуне, ни сметеног и површног рада. А због тога што није свако на своме месту, пати цео наш просветни организам, и пошто он није срећен у својим главним органима, немогу функционирати како

треба ни мањи и ситнији органи. С тога се из целог таког рада не види стварна резултата. А до год се не види стварнија резултата, дотле и просвета не може стећи популарности у ширим редовима народним у оној мери, како би била од трајне користи по народни интелектуални напредак.

Све је, дакле, везано једно за друго а свему је кључ: раскретити с погрешним традицијама и подај просвету у руке онима, који знају шта је просвета.

Кад се такав просветни кадар састави, онда има да се изводи важан просветни рад почев од забавишта па до даљег *ширег* образовања народног.

Рад у забавишту није на Фребловом принципу, него смеса од свега и свачега. Забавишта нису редовна потреба за предшколско васпитање деце, него сувишан луксуз понеких наших бољих општина, којима то може бити. Ни спољашња, ни унутрашња њихова страна, не одговара васпитној сврси, ни положај, ни допација забавишта не одговара данашњим приликама живота.

Основна настава исто тако не одговара ни по унутрашњем, ни по спољашњем уређењу своје. Унутрашњем уређењу истакнут је неистинит циљ: *да спреми за живот*. А колико је њих са свршеном матуrom средњих завода спремно за живот, где су трговци, занатлије, економ, који су са првим основним знањем спремни за живот? Колико је у томе скромница велика руска нација и пространа Русија, кад истиче у предлогу за свој нови школски закон као циљ: *добијање основних знања*.

У извађању таког неправног циља, разуме се да је и цео посао око тога неправан. С тога и нема у нас праве, постепене, развојне наставе у оквиру основних знања, него у свима предметима журећи за погрешно истакнутим циљем, прескачемо најживотније елементе знања, који су примичиви за детиње доба и машамо се оних ствари, које су и многоме од нас биле нејасне већ и као почетницима учитељским. Пођите од догматизирања у веронауци, па прођите кроз српски језик са

стилизацијом и граматичким основима, рачуном и мерењем са њиховим безбројним комбинацијама, од којих су многе у практичном животу непотребне, са природношом без мрве биологије, јер за биолошко посматрање треба умерено градиво и више времена са више бављења у природи; разгледајте наставу у земљопису без честих излета и рељефног посматрања, и повесницу без културно историјског посматрања, јер за то све треба више времена, мање градива, више средстава, мање застарелих породичних и општинских погледа; разгледајте здравље и економију у народу и сравните са укоченом школском науком о човечјем здрављу и наставом о газдинству из читаначких предмета. Посмотрите све то и пребројте оне многобројне часове око Сизифова посла у настави мађарског језика, па кад све те само површно побројане неподесности процените како треба, сравните их са нашим наставним циљем, да школа треба да спреми за живот. А онда разгледајте ко треба да буде тај мађионичар који ће то извести?

Учитељ! Онај учитељ којег су за тако непрегледан посао врло слабо спремили у учитељској школи, нешто с тога, што ни они који су га спремали нису сви спремни колико треба, а нешто с тога што и њихов наставни план пати са многих недостатака и лоше постављеног циља. Тај тако слабо спремљени учитељ, који млад и неискусан и у животу и у своме послу, дође обично у круг где му обично сви одмажу, где нема искрена помагача и саветника, него моментане пријатеље и заговараче на странпутицу, где наплази не на помоћ и уважавање свога просветног рада, него где се тражи од њега да буде свугде ћирица и у цркви, и у пероводству и рачуноводству и као хоровађа и „презесу“ и тудору и сеоској засуканој партаји, коју води каква сеоска пропала надрикњига, и домину и попи, па можда још и каквом надувеном старијем колеги и још многим другом. С таким пиониром не обара се ни насип од земље, а камоли стене и градови незнања, глупости, предрасуда и залуђеног надрикњиштва.

А свих тих недостатака има у нашем народу много. Против њих се боре и вешти и искусни борци са просечно врло мало успеха. Зашто је то тако, носе на себи одговорност у претежној мери и законодавство како у држави, тако и у нашој аутономији.

Ако се остави да неко начело или идеја, сами крче себи пута без помоћних ередстава и да их пригрле шире народне масе из свога уверења, то ће освајању таквих идеја требати Матусалемова лета. С тога законодавци свију времена, у тежњи да унесу добра начела и напредне идеје у шире слојеве народа, нису чекали да одличност тих начела и идеја задобију масу за себе, јер то не би никад било, него су путем дисциплине уносили такве новине у друштво. Да се хришћанство само путем својих добрих страна ширило, не би до сад захватило толике димензије; да је уређење државно, само својим добрим странама ширило себи земљишта, тешко да би до сад било што од њега; да се средства за одржање државног уређења набављају само логичким разлозима потребе за културнији начин живота, слабо би се дошло до каквог резултата; док се обвеза школска сматрала произвољном, слабо је требало школâ, а и оне што су поникле биле су прилично празне. Кад све то знамо, а знамо да ономе који не зна шта је просвета, није му она за срце ни прирасла, онда ако хоћемо у петницу да дамо просветном раду пластичнији облик, а тиме зајемчимо и бољи просветни успех, ништа нам друго не преостаје, него да узаконимо све оно, што видимо из дугогодишњег искуства да нашем просветном раду недостаје, а исто тако да законом сузбијемо оно, што видимо да смета развоју просветног рада.

Нашем просветном раду недостаје стручног руковођења, то му треба дати; а смета му нестручно уплетање, то треба уклонити.

Нашем просветном раду недостаје финансијских средстава, којима ће стручњаци самостално располагати, то му треба дати; а смета му неразвијена штедња и симулирана тежња за штедњом (јер се у исто доба на друге непо-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNICTB.RS

требне ствари десетороструко троши без обзира на штедњу), а уз то често не-савесна манипулација неприродних и непозваних и за ствар незагрејаних манипуланата; то треба уклонити.

Из разлога што просветним радом, нарочито у основној настави, не руководе прави стручњаци, него људи других позива, често и неписмени, а у најбољем случају људи стручњаци за више образовање, не даје се значају основне наставе и предлозима и тражбинама њених представника онолико вредности, каква у истину припада тој основној настави, јер је она једини извор просвете за најмногобројнији део сваког народа. С тога се често најживотније потребе у корист те наставе, квалификују као неке излишности без којих се може бити, а не узима се у обзир да је захтевање тих потреба основано на многогодишњем искуству многих генерација васпитачких. Недостатност тих најживотнијих потреба повод је, да се у образованијим друштвеним редовима, често сматра рад основне наставе као површан или недостатан. Многу недостатност и површноост учитељи и сами увиђају, е тога су увек и тражили и траже реформе, али пошто њихов глас није меродаван, него мишљење нестручњака, то школа и основна настава остаје тамо, где је била и у мање напредном добу. Тада се њени недостатци нису тако јако могли опајати због не велике напредности самога друштва којем школа служи, али данас, кад се дух времена у напредном правцу рапидно развија, осећају се све већма недостатци основне наставе. Чекати да се они сами од себе поправе, или тражити од васпитања и школских радника да их они сами поправе, а тим радницима скучавати делокруг или им давати правац у раду, према уверењима нестручних људи и неупућених у веома сложени васпитачки и наставнички рад у основној настави, то значи не знати шта се хоће и обарати онај идеал за којим сви тежимо, а то је просветни напредак народни.

Говорити о доброти и лепоти просветног напретка, а ускраћивати све оне

услове, који могу том напретку користити, то је, ако се чини нехотице, неозбиљност, а ако се чини хотимице, шарлатанство и поквареност последње врете.

Кад би се скупило све у једно шта су учитељи за последњих 30 година истицали као потребно у преображају школа, била би то грађа која и сад и увек може осветлати образ учитељству. Из тог материјала прпени су предлози што су упети у нацрт за нову Школ. Уредбу.

Као њене пачелне основе узети су ови назори:

1. Боља заштита деце од 3—6 године, у којем добу пропада највећи проценат деце. У свези с овим боља нега и дошколско васпитање деце помоћу забавишта. Затим помоћу даљег ваншколског просвећивања народног.

2. Стварница основна настава помоћу напредних метода по слободном избору; смањен број деце по разреду, умерен број седмичних наставних часова; заједничко и завремена набављање школских књига и осталог прибора од стране издржаваоца школе и бесплатно давање истога сиромашној деци; тачно снабдевање школа са потребним училима а по стручним информацијама; оснивање и редовно проширивање школских књижица.

3. Боље хигијенске прилике установом школских лечника и сталним прегледањем деце, а нарочито тачним лечничким прегледом при првом упису деце у школу; здравијим школским зградама и учитељским становим.

4. Јачим дисциплинисањем родитеља при ушколовању деце; бољим васпитавањем родитеља у опште.

5. Стручнијим и интензивнијим школским инструктивним надзором, бољом стручном спремом учитељском и даљим учитељским образовањем, самосталнијим положајем учитеља, ослобађањем учитеља од споредних наметнутих му дужности, збринутим материјалним положајем учитеља, да не мора тражити заслуге вац школе, а да се тако може са више оданости унети у свој васпитачки и наставнички рад.

6. Уклањање пестручног утицаја у наставу и васпитање, а место овога учвршћење стручног утицаја од најнижег до највишег школског органа.

7. Финансијска самосталност свих школских тела.

8. Принашање већих материјалних жртава за школу и просвећеност у опште и васпитавање народа у том правцу.

9. Оснивање хуманитарних завода.

10. Организовање истрајног рада на даљем просвећивању народном.

Оваке пачелне основе примљене су данас у целом просвећеном свету. Њиховом остварењу теже све државе, с тога неуморно раде на њихову остварењу и приносе знатна материјална средства у корист тога. И не само да се старају да обвезне прорачунске просветне своте буду што снажније за извршење тих просветних сврха, него изазивају знатну приватну иницијативу, која данас код просвећенијег света већ видно помаже званичну делатност у корист просвете.

Наша је приватна иницијатива још увек у главном оснивање по неке стипендије за појединца. Рад наших званичних органа, ограничава се на недостатна материјална средства, шири слојевима народни учвршћују се у погрешном уверењу, да на просвету не треба давати, и док им се сугерира да немају материјалних средстава на просветне сврхе, у исто доба се опрезно (јер им се човек може замерити) опомињу, да не троше знатне своте на моду, алкохол и сличан раскош.

Из тога излази да ипак има материјалних средстава, само одлазе у бесплодне сврхе. А то све знак је, да наша школа, васпитање, настава и даљи рад на просвећености народној нису до сад могли довољно утицати у јачим размерама на душу, срце и ум у ширим слојевима народним. Нису могли утицати с тога, што им је истакнута неправилна сврха.

С тога је потребна нова Школска Уредба, која у оквир свој неће обухватити само формалну страну наставе, него ће на реалној основи применити извођење своје задаће у корист што јачег интелекта масе друштвене.

Ако је овакав рад за нас нешто излишно, онда немамо права да говоримо о потреби просвете, ако за овакав рад немамо материјалних жртава, онда се одричемо права на бољу будућност.

Ако се овакав рад може извести на неки други, бољи, нов, напреднији начин, који уз то још не тражи материјалних жртава, онда да пођемо тим путем, али до сад не видеемо да је неко тако што спасоносно изнео. Биће да спасоноснијег и нема од онога, што су наука и искуство просвећених народа у дугом низу година изнашли и као исправно оверили. О тачности и исправности тога и у нас су се уверили сви они људи, који се тим баве, а тачност и исправност томе одричу само они, који се тиме никад нису бавили и не баве. С тога њихова реч и не може бити меродавна, него реч позваних, стручних људи. Ни код најпросвећенијих народа нису ни сви меродавни фактори позвани да просуђују вредност педагошких истина и потреба, али су они толико просвећени, да имају вере у суд позваних и стручних људи. Ове вере недостаје у нашем српском друштву. А док ње не буде нема ни просвећености спаса.

М.

Физичко растење и доба адолесценције.

Dr. phil Паја Радосављевић, фелд педагошког факултета у Њујорку.

I.

Дете је, заиста, дивно и загонетно биће. Почев од свог првог плача кад дође на свет, па до свршетка своје перифере развоја, оно нам даје проблем за проблемом и загонетку за загонетком.

Како посматра дете ствари, што налази око себе? Који су духовни процеси најкарактеристичнији и који највише упливишу на правац његова растења? Ова питања и читава поворка других, не само у правцу његовог духовног живота, већ у свакој фази дечијег живота, — та питања траже прешан одговор.

Међу најинтересантијим развићима, која су потекла из новијег покрета у проучавању детета, јесте откриће дечије фи-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

зичке природе, природе, коју тако јако багателишу и родитељи, и учитељи и школске власти са својим наставним програмом и наставним планом.

Имајући пред собом најзгодније прилике, ми све до јако не покажемо много успеха у изналажењу мање свидентних физичких дефеката у деце, па на тај начин занемарисмо штудију најважнијих средстава у мерењу њиховог физичног, телесног стања. Ономе који сумња у ово реците да одговори на ово неколико питања:

Да ли сте сигурни да свако дете у вашем разреду може јасно видети сваки део школске табле? Да ли сте сигурни, да свако дете држи своју књигу у размаку, који не напреже очи? Да ли сте сигурни, да свако ваше дете може чути што год се каже? Да ли у вашем разреду има деломично глуве деце? Да ли неактивност или спорост њихова долази од недостатка моторичке способности или болести? Да ли сви ђаци при седењу и стајању имају најбоље држање? Да ли са свима ђацима посве тачно подједнако поступате у погледу на степен прецизности, што се захтева? Да ли сте икад покушали да нађете узрок бледоће у учениковом лицу? Да ли се свако дете дома поучава и влада према хигијенским, здравственим начелима, која су од битног значаја по здравље? Да ли чините икакве изузетке за различите диспозиције? Да ли вам је позната количина рада, духовног или ручног, ког дете обавља изван школе? Колико се вежба свако дете? Да ли сте настојали да енунцијација буде што боља, па и код оних, који показују мале дефекте у вокалним органима?

Овим питањима могли би додати читаву листину питања, што обраћају пажњу на стања, која морају постојати. На пример! Како далеко треба да просечно, средње дете види обична писања на школској табли? Како далеко и како далеко треба да се држи књига? Како велика треба да су слова да би их дете могло потпуно читати? Колико квадратних метара може — под средњим околностима — осветлити један квадратни метар прозора? Да ли ваша школска

соба одговара овоме захтеву? Како брзо расту деца у свакој појединој години живота? Колико школског рада у стању је просечно дете да обави у различитим годинама, без да се опазе трагови умора? Који су најочитији знаци умора или уморности? Који је облик клупе најбољи?

Ова и стотине других питања од највеће су важности по нас учитеље и васпитаче. На некоја од ових питања без сумње ће моћи одговорито читалац, по, у некојим од ових случајева може бити, да писмо сигурни о ономе, што мислимо. Прошле недеље бејаш у једној њујоршкој школи и један учитељ с великим пекуством и репутацијом тврђаше, да у његовом разреду нема глуве деце. Петнаест минута после тога откривено је да је један његов ђак јако глув. Таквих случајева имаде на стотине. Ради тога је и питање: да ли сте сигурни?

II.

Задаћа ово неколико редака није та, да изнесе најновије резултате у сваком одељењу штудије детета, што додирује његову физичку страну. Сврха овог чланчића је та, да учитељима даде практичке напомене које ће му обратити пажњу на некоје физичке особине дечије, које се нису испитале у погледу на њихову важност по рад у школи, падајући се, да ће то допринети коју апликацију здравих метода у нашем школском разредном раду. Резултате научних испитивања у толико ћемо изнети, у колико се она непосредно дотичу школског рада и изгледају, да су практички сугестивна и корисна.

С обзиром на важност — велику практичку важност — ове физичке стране рада у проучавању детета, не ће бити на одмет, ако дадемо малу компарацију наше васпитне праксе с нашом теоријом.

Ми смо и сувише дуго сматрали дечију духовну моћ као нешто одвојено од његовог физичког живота. Ми сами себе тешимо са мишљењем Милтна и Омира, кад нађемо, да нам деца не виде добро, са мишљењем Цезара, кад не чује добро, и са мишљењем Греја и Шилија, кад изгледају слабуњава и бледа као осушени лимунови.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Но, наука вели, да ови људи не представљају просечност; она тврди, да је криминал, злочин — ако се не мари за проучавање оваких стања; она тврди, да је условна моћ физичког пад духовним најважнија ствар и захтева, да јој се даде потпуна пошта.

Ми ћемо се у овај мах обазрети само на некоја физичка стања. То можемо класификовати у две главе: прво, стања, која показује дете кад ступи на школски праг и друго, та иста стања као модификована или појачана са школском средином.

Нормално дете, кад ступи под школски кров, донаша собом добро развијен првни систем, помоћу ког стиче чулно знање и само себе унапређује. Оно има комбинацију навика, које образује и моторичку екипажу за самоизражавање и за своју диспозицију или т. зв. темпарамент. Оно је јако и здраво.

Но, све ове особине односе се на нормално дете. Испитивање наших разреда довољно је да нас увери, како је број те нормалне деце врло мајушан. У мајчиним очима нормална су деца у некој породици мање или више врло ретка, и мати је скоро увек у праву кад овако вели.

Међу децом не само да владају различити степени здравља и јачине, већ се мења и оштрина чула. Каткада та варијација у тачности чула налази се и у једног те истог детета. Некоја су деца актуално слаба на једно ухо или у једном оку без да су свесни о томе, док приличан постотак имају дефекат у обојем, што их јако назадује у њиховом школском животу. Болест опет ствара друге абнормалности у њиховој осетљивости или нервозности.

Доба адолесценције често пута донаша за собом неку немірноћу и неспособност за обављање духовног рада, па деца захтевају особити такт и схваћање њихове природе од стране својих наставника. Према томе ми морамо употребити сва средства, што нам при руци стоје, да откријемо ове дефекте (поремећаје) и њихове узроке.

Ово захтева прилично велики рад. За то треба испитати очи, уши, такмуће, укус, мирис, моторичку способност, темпарамент, уморност; за то треба водити записник о прошлом и садањем здрављу, о крвној залихи, о храни, која се већином једе и која се највише допада, о ефектима адолесценције на првни систем, енуацијацију и глас. Осим тога треба водити рачуна о стањима, на које утиче школеки и домаћи живот, о ефекту извесних стања, као што су сувоћа и влажност, хладна и топла струја ваздуха, седење, вентилација (ветрење) и друге важне ствари школеке хигијене.

То је у главном низ испитивања физичке природе ђака. Ми се за сада не ћемо свим тим бавити, већ ћемо се ограничити на физичко растење и доба адолесценције.

III.

Једна од најинтересантијих тема по родитеље јесте телесно растење. Сваки од нас с неком бојазни срањује своје дете с другом децом у погледу на висину и тежину и даровитост. Можда је један разлог и тај, што је растење једно од најочитијих тачака за компарацију. И мати се може дичити са развићем своје рођене деце (или она може барем тако уобразити), без великог хвалисања и уображења. Но, осим тога може бити и један други, и то врло озбиљнији разлог за важност итудије дечијег растења. То ће нам објаснити ово неколико редака.

Поред факта, да се екстреми, како у висини тако и у тежини деце јако разликују, ипак је истина, да се нормална или средња висина и тежина, а особито нормални прираст за сваку годину, врло апроксимативно приближује висини и тежини просечног детета. То је тако испитано, да икоја неправилност у растењу значи рђаво стање.

Растење тела у своме реду практички је стално, и варијације у времену за сваки спол ишеу богзна како велике. Оно координира и са развићем духа. Ново физичко образовање повлачи за собом и коресподентно ново поље духовне активности и развића.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Некоји тврђаху, да су виша и тежа деца даровитија, и некоји експериментални резултати као да то доказују. Но да између тога двога има икаква каузална веза нама је врло сумњива ствар. Као да је вероватније да једна те иста добра стања храњења, одмора, слободе од болести, нега и неумесне сиграчке, што маркантно унапређује телесно растење, развијају и нервни систем, који је способан за активност и издржљивост. Ова једна те иста добра стања можда су одговорна за важност, која се често пута приписује обиму преију, као индикатору растења, и сумњива је истина, да у просечности постоји извесна корелационост између духовног успеха и обима преију.

Колико су интересантна ова факта по децу, која испуњавају захтеве сталног мерила, тим су она још значајнија и важнија по оно дете које не испуњава ове нормалне захтеве. Интерузије у растењу не даду се тако лако чинити, као што би човек могао веровати. Младеж увек остаје слаба тачка. Растење овде није никад перфектно. Болести, које делују на дечије зубе увек остављају за собом перманентни деформитет. Ако дете не постигне своје нормално физичко или духовно растење у извесној периоди, то није најпаветније претпоставити, да ће се овај недостатак сам од себе повратити, и да неће показати никакав перманентни губитак, и ако се то не ће одати у самој тежини и висини.

*Др. Бејерд Холмс**) овако је класификовао опструкције или интерузије на прама нормалном физичком растењу:

Прво, инадекватна храна и одело.

Друго, поремећаји и болести.

Треће, претерано или слабо надраживање средине.

Четврто, вештачко уздржавање.

Пето, невремени тешки рад. Овоме би могли додати утицај расе, који је више сталан, а у некојим случајевима, особито у Јапанаца, и посево маркантан у степену.

До данас немамо сатисфактних података да научно докажемо опструктивну важност сваких ових појединих услова изузев онде, где се ствар креће око расе болести и рђавог храњења. Остало, додуше, има толико разложности, да прилично можемо антициповати научне податке са нашим покушним резултатима. Некоја научна испитивања о растењу изгубише донекле своју важност, јер су се и сувише мало обазирала на ове друге могуће, и ако не актуелне, утицаје,

(Наставиће се).

О могућности систематског васпитања.

— Dr. Imre Sándor. —

III.

Школа.

Нарочито је потребно да је на чисто са тим због оних околности, у које су економске прилике сиромашног човека довеле. Без да се унуштамо у разглабање тих економских одношаја, приметимо само толико, да сиромаштво и бедно материјално стање веома снажно утиче на развијање душе дечије, па с тога, имајући у виду у главном основну школу, морамо и са тим чиниоцем јако рачунати.

Учитељ долази у додир са таквом децом која су у недостатку скоро свега онога, за што би свој васпитачки рад успешно надовезати могао. О томе пам даје тужну слику Werner Sombart*). Дете пролетаријата, пуке сиротиње одрашћује без икакве везе с природом, нарочито пак ако живи у великој вароши. Ни појма нема о оним лепотама, које у свим својим разноликостима познаје пастирче. Не пуца се никада за птичијим гнездом, не зна за певање њихово, не зна за мирисне ливаде посуте шаренилом цвећа, нема у њему природности, јер му се живот извештачио у вреви варошкој и под најконтрастнијим утицајима. Обично се каже да пролетаријат нема своје домовине, међутим — Sombart каже — он

*) Dr. Bayard Holmes, Order of Physical Growth in the Child (Transactions of Illinois Society for Child Study, II. св., број 2 стр. 201.).

*) Das Proletariat. Bilder und Studien (Die Gesellschaft I.) 9. и даље.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нема свога стана, где би свог корена имао, где би му се мисли враћале, сређивале, чији би му се особени утицај у душу ужљебно. Стан му се и не може назвати станом, у њему не може да се осећа као код своје куће, губи му се из душе многа таква њежна црта, коју ћемо наћи код других слојева народних. И ништа нема, што би својим назвати могао, не тако као што је то пре било, кад је и најсиромашнији имао комадић земље своје, пар животиња, нешто сиротиње своје, која би га целом душом његовом себи привлачила,

Размишљајући о могућности и задацима општег народног васпитања, хита ми увек мисао на ону слику, коју су нам Sombart и други живо насликали о одношајима сиромашног радничког staleжа. Без познавања тога бадава нам је и размишљати о васпитању, за основну школу бадава пишемо наставне планове и етичемо јој наставне циљеве, а нарочито бадава се лаћамо васпитавања деце такве судбине, ако не знамо за њихову судбину и не познајемо им душу њихову.*) Кад пак за све то знамо, кад нам је то добро познато, можемо ли држати да је школско васпитање могуће за такве, за које се односно домаћег васпитања може рећи, да га и не познају, па дакле и не учествују у васпитном утицају његовом?! Овде то не питам, да ли се такво стање допада или не допада радничком оцу или матери, само факт треба констатовати, нас у овом случају само то занима.

Ако из тога изведемо закључак, да је васпитавање на степену основне школе тешко, било би од користи и занимљиво да знамо, како, се деле школски полазници према занимању родитељ-

ском и имовном стању њиховом.**) Без таквог исказа нећемо имати јасан преглед својих ученика. И иначе ће свака школа другу и другу сразмеру показати, те тако ће за сваку поједину школу бити и друкчија мера могућности систематског рада т. ј. мера којом ћемо дознати уколико је могућан при дотичној школи систематски рад. Сразмера ће бити другачија још и по томе кад узмемо у обзир у каквим породичним приликама живе деца интелегентнијих отаца имућнијег staleжа а вишег звања, јер добро нам треба промислити, да о грађанским породицама смемо изрећи, да се о души своје деце више и паметније старију но што то могу да чине сиромашни радници.

Када све то узмемо у обзир тек тада јасно видимо питање систематског васпитања и тек се ту види заиста важност личности учитељеве. Јер успех васпитања баш на томе се и оснива: уколико се учитељ зна да нађе, да унесе у случајно груписане прилике, како уме да прибави важности начелу у датим околностима, које му педагогика дајући директиву његовом раду општим цртама обележава. И посматрајући то ма и са најтачније стране надати пам се треба, да ће та лична снага знати осигурати успех школском васпитању. Међутим ћемо то за извесно да тврдимо, да, пошто ствари тако стоје, школа сама за себе не може бити лек против свих оних невоља које њу у раду њеном спречавају. Школско васпитање не може никада рачунати на то да постигне унапред истакнути му циљ, пошто на душу васпитаникову и онда утичу неповољне прилике, када иде у школу, те одношај двостраног утицаја опредељују од школе независне случајности.

Тако ћемо доћи дакле донде, да се због детерминантне, ограничавајуће снаге животних прилика не можемо надати успеху школског васпитања ни од чега другог, до ли од учитељеве личности. Та је мисао она што подиже, пошто показује вредност човекову, важност учитељеву. Али уједно побуђује и на извесно

*) А заиста јако је не познајемо! Речи Sombart-ове су четивите: „Wir, die wir in satter Selbstgefälligkeit auf der Sonnenseite des Lebens dahinwandeln, wissen ja so blutwenig von den grossen Leiden und kleinen Freuden derer, die im Dunkeln schreiten, wir kennen die Lebensgewohnheiten der grosser wimmelnden Masse unserer Mitbürger viel schlechter, als die der Wahehe oder der Singalesen, die uns von geschäftigen Reisenden beschrieben und von reisenden Geschäftsleuten in den zoologischen Gärten sogar gezeigt werden. Aber wann sehen wir einmal etwas, von den Proletariat des eigenen Landes? Wann sehen wir, wie es von Tag anfängt, wie es ihn verbringt, ihn endigt?“ —

**) W. Sombart (епом. дело) рачуна, да у Немачкој од становништва 67.5% може се рећи да је пролетаријат.

одрицање, пошто тако не видимо никојег другог јемства за успех васпитања, за могућност систематског рада, само човека, а да ли је он за учитеља, на то смо се навикли и о томе уметмо да се унапред врло непотпуно уверимо.

IV.

Средња школа.

Да је личност (*Persönlichkeit, személyiség*) фактор од важности првога реда испоставило се и на средњој школи. Ту је иначе положај у главном друкчији али у ствари систематског, по плану извођеног васпитања ни изблиза није бољи. Утицај домаћег васпитања на живот дечији у том добу врло је лабав и средња школа није способна, да сама за себе задоста учини, како би и васпитање уместо породице сама обављала.

Нарочито сам опазио на мушкарцима да узрастом њиховим утицај домаћег васпитања постепено опада, наравно тим пре, штогод је исти испочетка слабији био. То не кажем, да утицаја тог сасвим нестаје, штавише искусно сам, да временом постаје поново чвртим, али је несумњиво, да опадање утицаја породице — ваљда без изузетка код сваког случаја — наступа. Тешко да може да се то и догоди друкчије са мушкарцем у добу развитка самосталности његове.

Могао би човек помислити, да слабији утицај домаћег васпитања надокнађава неизмерни утицај школе, т. ј. да домаћи утицај онада због школине снаге. У ствари пак није тако. Не може ни да буде тако, пошто се не догађа промена у одношају снага породице и школе, већ се душа васпитаникова тако развила, да јој пријемљивост опада према сваком систематском васпитању. Зато видимо, да у добу основне, и на крају средње школе често надјача утицај или породице, или школе, али у средини средњошколског доба, у 13—16-ој години, васпитна снага породице и школе отприлике једнака је, једнако је снажна или слаба. У том добу живота сваки мушкарац осећа исте оне елементе и код куће, и у школи, па такав један је природна надмоћност, о којој већ раз-

мишља, али у главном бесвесно и тако с тим не може да буде на чисто; други је често наглашавања дужност, чије је извршивање за младића непријатно, јер би га наклоности одвеле на другу страну, међутим живот му је опредељен баш редом који је без промена, сталан, шта више чак и досадан.

Утицај породице и средње школе зато је исте судбине, што деца у то доба и школа постаје монотопом, једностраном, па тако не уме да задовољи душу дечију, која вечито тежи за нечим новим, за разноликим. Не може се желити, да дете не тежи изван породичног круга, и заиста је, да је мало породица, које су у стању да као што ваља задовоље ту тежњу дечију. Тако им у души остаје празнина: њу би требало да испуни школа, а пошто је не зна, не може да буде мила. Зато често видимо, да са немирном, у породици истакнутом децом ни школа не прокопсава, баш зато, што су јој средства којим она утиче истоветна са средствима породице. Има на против доста примера и за то, да она породица, која знаде да као што треба врши васпитање према развитку душе детиње, која знаде да створи прилике у којима се паметно задовољавају и паметно спутавају тежње дечије, са дететом такве породице школа, т. ј. управитељ и учитељи немају белаја. То међутим не значи, да је школа на тога дечка јако утицала и да се исти зато зна да унесе у васпитни ред школе. У тим случајевима морамо предпоставити, да је породично васпитање увек било свесно и сигурно, и да се није ни показивала потреба, да нето место домаћег васпитања школа попуни, него да је школа створила услове за утицај школеки и свагда регулисала очитовања тога утицаја. Међутим већи део случајева није такав. Због тисуће узрока измигољи се душа дечакова испод вођства породице, па је тада самој себи остављена и сама средња школа је — немоћна. Може да саветује, да кори породицу (то често и чини), може да се јада због своје немоћи (т. ј. ако има савести), али господар ситуације не уме да буде. Дакле

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

морамо признати, да средња школа само у том случају може запета да развије свој васпитни утицај, ако је и породица у стању да то учини. На којег дечака нема утицаја породица, на тога нема ни средња школа.

Та појава не потиче увек са једног извора и нарочито велика одступања могу да наступе у том погледу кад испитујемо колико при томе греша школа а колико породица. То се међутим не да установити, пошто свака породица живи друкчијим животом, те по томе су и школини греси или заслуге, друкчије при развијању сваког појединог васпитаника. Једно је међутим извесно: на томе степену великим тешкоћама средњошколског и домаћег васпитања узроком је иста она околност, из које се уз домаће васпитање, или и против њега развија велики утицај основне школе на почетку својега васпитања. То није ништа друго до ли интересовање и пријемљивост која карактерише дете и дечака према свему што је ново. То је она природна подлога к томе, да на површину ступи трећи васпитни фактор: *околина изван домаћаја породице и школе.*

(Наставиће се).

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварање новог школског закона.

IV.

После кратке дебате прима се предлог сабор. одб. са исправком протe Бранковића.

Известилац Ст. В. Поповић чита § 3. Прима се. Код § 4 говори да је прека потреба да се означи начин да се нагоне родитељи да шаљу децу у школу и усваја предлог саборског одбора.

Димић предлаже ову допуну на крају другог става: „коју ће политичка власт утврђивати.“

Рогоулић није зато да се политична власт меша у ствари наше.

Др. Павловић је за помоћ полит. власти али не за поједини случај, јер би тад цета власт код другог случаја изговорити се могла.

Кречаревић да је исправак противу велике глобе и предлаже овај начин: за 1-ви пут

10 нов. за 2-ги 25, за 3-ћи 60 пов. за 4-ти 1 фор.

Сандић Иште бољу штилизацију и зато је да месни школски одбор утерује повце.

Дожудић је зато да се то преда месном школском управитељу, који ће бити свагда свећеник.

Анђелић пар. примећује на редакцију одбора саборског, јер није речено: дали и старатељ спада под глобу ако дете у школу не иде, и подноси на последњи став исправак: „глобу од 4 ф. дотле упражњавати док не одговоре родитељи својој дужности.“

Бранковић прота подноси исправак на последњу ставку одбора сабор: „Остани и највећа глоба без успеха тад се извешћује окр. школ. одб. који ће на то ни да се детету старатељ постави.“

Живковић прота подноси исправак у другом ставу: Остани и највећа глоба без успеха тад одређује месни школ. одб. повчану глобу која несме бити већа од 5 ф.

После дуже дебате усваја се предлог школског одбора са допуном саборског одбора и исправком протe Бранковића.

Известилац чита § 5 — § 6 отпада на предлог дра Касапиновића. § 7 замењује се на предлог саборског одбора овим: „Родитељи и заступници могу своје или поверено им дете настављати код куће у својим или другим јавним приватним заводима, само су у том случају дужни местанском. Даље чита параграф осми: Сви Срби православне вероисповести у опсегу своје црквене општине, сачињавају једну школску општину.“

Др. Касапиновић предлаже од стране саборског одбора, да се место „школска општина“ метне „црквено школска општина“ и према томе да се свуда измене.

Сандић има приметбу, коју јуче због вођења дневника није могао навести, а та је, да се сваки параграф, који се без измене прими, после стилизује.

Др. Суботић примећује, да ће то редакција учинити.

Димић: Пошто се параграф осми у парагр. 234 излаже, предлаже, да се изостави и поднаша на § 9. исправак место: „Свака така општина дужна је и т. д.“ да се метне „свака црквена школска општина дужна је и т. д.“

Известилац школ. одбора **Ст. Поповић**: Цел је § осми, да се дефинира одбору доста верног небелегованом сведочбом доказати, да им се дете у свим наукама наставља што се законом за срп. пар. шк. одређује. Деца која се код куће настављају, дужна су из свију прописаних предмета приликом општега испита положити јаван испит у срп. осп. школи, она пак деца која се у другом јавном или приватном заводу уче, дужна су тај испит

само из српског читања и српске повеснице положити.

„Застава“, број 57. од 16. маја 1871.

Седница 81. 14. маја 1871.

Прелази се на дневни ред.

Известилац школ. одбора **Стева Поповић** чита из нацрта закона за срп. нар. основну школу први део: О српским народним основним школама. Мисли, да ово према оном, што је у наслову измењено, отпасти може. (прима се) скуп оних људи, који сачињавају једну школску општину. Нема ништа против тога, да се §§ 8 и 9. уједно споје.

Др. Касапиновић мисли, да се по Димићу § 8. изостави, па исправак на § 9. донесе.

Др. Суботић: Пошто § 8. садржава дефиницију, а то исто и § 234, то и он пристаје Димићу да се § 8. изостави.

На гласању прима се, да § 8. изостане.

Известилац школ. одбора **Стева Поповић** чита § 9. „Свака така српска школска општина дужна је, чим има 50 за школу дорасле деце, да држи за њих школу и учитеља. Један учитељ обучава највише до 80 деце. Пређе ли број школске деце стотину, дужна је школска још једног учитеља узети; пређели број школске деце 160, дужна је узети и трећег учитеља, и тако на сваких 80 деце по једног учитеља више у толико исто одељених соба.“

Стева Поповић: Сл. Саборе! Овај § означава околност, кад је општина дужна отворити школу а то је, кад 50 за школу одрасле деце има. То је с тога што у Срему, а особито у Барањи има општине које 20, 30, 40 деце за школу имају, па због трошкова, школе подићи немогу. Добро би било, да се општине обвежу и на мањи број деце школу отворити али се то због материјалног стања неће моћи учинити. Друга алинеја говори колико је деце један учитељ дужан обучавати. Кад се узму у обзир велике дужности учитеља, неможе он прекомерни број деце настављати. У педагошком свету уређено је да од 40 деце један учитељ с успехом обучавати може. Потреба је и код нас, да се ограничи број деце, коју ће један учитељ обучавати; а одбор имајући на уму оскудно материјално стање нашег народа одредио је тај број на осамдесет, јер је изглед, да се с толиким бројем циљ постићи може. Ако би пак број 80 прешао за неколико опет се није могло због материјалног стања одредити, да је општина дужна издржавати и другог учитеља, и имајући на уму, да због разних околности у разним часовима од 100 деце до 10 % од школе изостају, одредило се, да учитељ до 100 деце обучава, пређел број школске деце 100 тада, да општина има још једног учитеља узети. Даље се нормира дужност општине, да кад број до 160 парасте, мора узети на свако 80 деце по једног учи-

теља и да за толике бројеве деце мора бити одељене собе.

Др. Касапиновић спровађа приметбу саборског одбора, која гласи овако: У § 9. првој алинеји, треба уместо 50 казати 30. — Друга алинеја истог § треба да овако гласи: Један учитељ обучава највише до 80 деце. Пређели број школске деце 90, дужна је општина узети још једног учитеља; пређели број школске деце 160, дужна је узети и трећег учитеља у толико исто одељених школских соба и вели, да је одбор одредио, да су општине на 30 деце дужне школу подићи, што се тиче друге алинеје, држи, да није добра, јер кад би стао број 80, питање је шта би било, ако има 95 или 97 за школу одрасле деце. Зато одбор предлаже, чим број 80 пређе, да се узму два учитеља.

Известилац школ. одбора **Ст. Поповић** усваја измену саборског одбора. На гласању прима се редакција са изменом саборског одбора.

Известилац **Ст. Поповић** чита § 10. „Српске школске општине са мање од 50 за школу дорасле деце, ако немогу саме за себе, дужне су да држе школу у заједници са најближим српским школским општинама, по ако су такве општине преко по сата хода раздалеко, имају за школску децу уз школско здање наредити поћишта и потребну храну, иначе дужна је така школска општина у својој средини држати за наставу удешену школску собу, а заједнички учитељ ће наизменце долазити, те децу барем сваки други дан поучавати све док се неби редовна школа отворила.“

Др. Св. Касапиновић примећује, да према примљеној измени у § 9. треба и овде број 50 да отпадне. Говори, да се у предлогу школског одбора оно „по ако су такве општине преко по сата хода раздалеко, имају за школску децу уз школско здање наредити поћиште и потребну храну“ не да остварити, зато саб. одбор предлаже, да то изостане.

Посланик **Васа Ђурђевић** даје исправак: „српске општине са мање од 50 деце, ако не могу саме за себе дужне су да држе учитеља у заједници са најближом српском школ. општином, заједнички ће учитељ наизменце долазити, те децу сваки други дан обучавати све докле, док се редовна школа не отвори. Учитељ има, кад полази школу подвоз или накнаду за подвоз.“ Држи да није практично, да деца иду учитељу и похињају, него пека се даде учитељу подвоз или пристојна награда за подвоз, те да он њима иде.

На гласању прима се редакција школ. одбора са изменом саб. одбора и допуном посланика Ђурђевића.

Известилац **Ст. Поповић** чита § 11. „Свака школска општина, која би имала мање од 40. за школу способне деце, а неби по сата била

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

удаљена од општине, која имаде већ своју школу, ако нема довољно средстава, да си својом снагом издржава школу, може тражити, да се у ту школску општину уврсти, ако се тим неби повећали трошкови оне школске општине, која већ имаде своју школу, или ако се увршћена општина обвезе, да ће то увећање из свог извора подмирити. Примећава, да се према примљеним изменама број 40. замене са 30. и да се после „по сага“ дода „хода.“ На гласању прима се редакција са допуном посланика Ст. Поповића.

Известилац **Ст. Поповић** чита § 12. „Окружни школски одбор властан је такову општину ако она то неби сама понескала, у оближњу школу уврстити. У колико неби општина, што је увршћена, на њу спадајућим § 11. поминути сувишак школских трошкова сама подмирити могла, подмириће се исти из клиричког школ. фонда. Ова припомоћ некрњи право самоуправе првобитне школске општине.“ На гласању прима се § 12. по редакцији школског одбора.

Известилац **Ст. Поповић** чита § 13. „Кад усљед тога, што су две или више општина у једну школску општину увршћене, принос кога једна од увршћених општина, има приносити на издржавање заједничке школе, буде већи по што би био у оном случају, кад би пета општина сама своју школу издржала, разрешиће окружни школски одбор таку општину из заједнице и упутиће је, да држи самостално своју школу.“ — На гласању прима се § 13. по редакцији шк. одбора.

Известилац **Ст. Поповић** чита § 14. „Окружни школски одбор решиће таке заједнице и опда, ако се изкаже, да деца због хрђавих путева или других помесних сметња несу у стању, да заједничку школу походе.“ — На гласању прима се § 14. по редакцији.

Известилац **Ст. Поповић** чита § 14.: „У општинама, које несу у стању ни да самостално своју школу издржавају, нити пак по растојању и пределним препрекама могу уврстити у оближњу школску општину, а имају до 30. за школу дорасле деце, обучаваће ту децу месни парох уз награду, коју ће му одредити окружни школски одбор.

Посланик **Димић** примећује, да се по примљеним изменама место „а имају до 30. за школу дорасле деце“ метне „а имају мање од 30. за школу дорасле деце.“

Парох **Анђелић** жели, да сабор суму одреди, јер је овде неопредељено, па одбор може мало или много одредити и подноси исправак, да се месном пароху стална награда за обучавање до 30. за школу одрасле деце одреди.

Др. Ст. Павловић је против тога, јер држи, да се ту морају узети у обзир околности и материјално стање народа.

Панта Поповић противан је, да се свештенику наплата одређује, по предлаже, да му се то у дужност стави.

Посланик **Ратковић** мисли, да ди има црква и свештеник, ту мора бити и певач, зато предлаже, да певач децу обучава.

Ст. Поповић говори, да је сабор од 1864—5. ставио то у дужност свештеницима, он би примио из рескрипта ово: „у споразуму са општином уз сарамерну награду, коју одређује окружни школски одбор.“

Прота Бранковић подноси исправак, да се место „обучаваће ту децу месни парох“ метне „може обучавати ту децу месни парох,“ јер може бити стар и болестан свештеник.

Посланик **Дожудић** поднаша исправак: „парох ако педагошке науке свршио пије, дужан ће бити у јавном заводу педагошки практични испит положити. (Ратковић како смо ми могли без испита учити).

Др. Суботић мисли да треба створити могућност свештенику, да обучава децу, а да му се и праведна награда одреди. Није нико противан. Ал известна сума одредити се не може, зато што сабор не познаје месне околности. Усваја исправак проте Бранковића, јер може да пије за то, и ако би се за ту награду могао други наћи, то нек је и њему могућност отворена.

Иса Павловић пије за исправак проте Бранковића, јер би тад општина без учитеља могла остати.

Др. Ст. Павловић даје исправак „обучаваће децу месни парох, ако је зато способан“ Није за исправак проте Бранковића, јер се то не може дати на вољу човеку. При гласању прима се редакција школског одбора.

Прота Бранковић предлаже пред парагр. 16. нов. парагр. што је школ. одбор из вида испустио: „О васпитању деце салашких становника дужна се постарати она општина, којој салаша припадају и то прво или подизањем редовних салашких школа или друго, где редовне школе због удаљености и раситрканости салаша неби могле целим одговарати постављањем путујућих учитеља. (Прима се).

Известилац школ. одбора **Стева В. Поповић** чита § 16. који овако гласи: „Свака ери. школска општина дужна је да има своју школу (или школе) за наставу и здравље деце згодно школско здање и у њему потребни школских соба, уз то место за дечије игралиште и гимнастичку и школу башту.

Општина, која нема своје школске зграде или ако је има, па је недовољна, има се постарати, да за што краће време или нову зграду назида или стару по потреби рашири и оправи.

Главна управа ери. пар. школа издаће упутство и планове за зидање и оправу школских здања. (Прима се)

Известилац **Стева В. Поповић** чита § 17. који овако гласи: „Српска народна основна школа траје 6 година дана са 6 годишњих течаја. (Прима се).

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 18. који овако гласи: „Наставни предмети српске народне школе јесу: 1.) Наука хришћанска 2.) Српски језик. 3.) Земљопис. 4.) Отчаственица са повесницом српскога народа. 5.) Рачун и геометријско обликословље. 6.) Природопис и природословље. 7.) Права и дужности грађана. 8.) Наука од чувању здравља. 9.) Практично упутство у пољоделству и вртарству. 10.) Појање и певање. 11.) Краснопис и цртање. 12.) Обична и војничка гимнастика за дечаке. 13.) Ручни радови за девојке.

Посланик **Васа Ђурђевић** даје исправак да се у 2. тачки дода: „са кратком историјом српске књижевности;“ и 10 „хармонично појање и певање и на крају да се дода као тачка 14. „Неговање свилених буба и држање пчела.“ Препоручује српску књижевност зато што неки ђаци одлазе устране у гимназије, те немају прилике учити ту науку, хармонично певање зато, што потреба изискује, а тако исто и његовање свилених буба и пчела.

Прота **Бранковић** даје исправак да после друге тачке дође као трећа „словенскога језика читање и разумевање.“

Сандић даје исправак у § 8. да буде прво зачело „у српској народној школи наставни је језик српски са ћирилицом у писању,“ а под број трећи да дође: „историја света са земљописом“ под број четврти „историја српскога народа,“ под пети „рачуни мали и велики, под шести „природне науке,“ под седмим бројем да изостане „права и дужност грађанина,“ под осмим да дође наука о човеку (антропологија) под деветим, „науке земљоделске, занатлијске и трговачке,“ под десетим „музика с појањем и певањем,“ под дванаестим да изостане реч „за дечаке“. Подкрепљује свој исправак тиме, што наводи да је нужно, да се у закону прецизно назначи, који је језик наставни, јер се данас ради за комуналне школе. За писмо кирилско није му слободњачка мисао, али је опортуна, што се правда нашом историјом и борбама за то писмо, а школе ће власти за цело ићи и на то да се научи и латинска азбука. Земљопис са историјом зато препоручује, што је земљопис без историје сувопаран предмет, и што течај школски 6 година траје.

Држи да треба, да шарање ђеометријских слика изостане и то зато што заузимају много посла и времена. А ко оде у гимназију, тај ће их тамо учити. Место природописа да се метне „природне науке“ зато што је овај израз већ опште познат. „Права и дужност грађана“ треба да зато изостану, што ми писмо у својој држави треба вели, Србина одгајати да буде поштен човек, па ће и права

поштеог човека укљивати. Место наука „о чувању здравља,“ да дође „наука о човеку,“ да се деца упознају са природом човечијом, да у пужди зову лекаре место што траже велике и мале молитве. (Свештеници се ограђују. Не дирај молитве. Вика: На ствар.)

Председник опомиње говорника, да се у говору уздржи од таквих израза, који узбуњују (Ратковић: ко искључава молитве, тај је јеретик).

Сандић захваљује председнику на опомену али вели „ја сам човек, који исповедам, што мислим.“ Наставља говор, у ком још на посетку разлаже нужност ратарских, занатлијских и трговачких школа, пошто их ми немамо. Доказује, да треба да се учи и музика у основној школи, јер ако дете непаучи музике, неће моћи после накнадно толико постићи. Моли сл. сабор, да усвоји његов исправак.

Димић место овог параграфа због тог што је врло опширан, предлаже, да се метне § из предлога шк. одбора 1869 године који овако гласи: „У српској основној школи уче се ови предмети: основи из науке хришћанске, са свима овамо спадајућим струкама; рачун на памет и писмени са основицама из земљомерства, писање кирилице новог правописа са читањем крилице грађанске и црквене, а само онде још и писање и читање латинице, где то родитељи изрично ишту.

Уз читање уче се основе од матерњег језика и од сљедујућих реалних знања: од земљописа и повеснице српске, отачаствене и од грађанских права и дужности и основни закони земаљски, од науке о човековом створу, чувању здравља и владању у болести; од природописа и природословља и од домаћег и пољског газдовања; све на основу науке гледања, а са престаним обзиром на потребе свакидашња живота уз нека практична упутства.

Осим тога вежбају се деца у краспошцу и цртању, и појању и певању, гимнастички малој, простој и војничкој. Овај му се чини да је много краћи а и јаснији је и томе се може додати предлог Ђурђевићев.

Др Ст. Павловић рефлектује на то, што Сандић предлаже, да изостане: „права и дужност грађана,“ навађа нужност и користи од тога и приписује баш томе, што народ незна одношаје своје у држави и према властима да доста страдава, вели да би се тад могло рећи, као што неки и кажу, да Србину у Угарској своје земље нема.

Место „отачаственица“ да се друга удепсија реч употреби, да се под бројем 4. овако исправи: „Отачаственица и повесница српског народа.“

Вујић Божићар даје донуну на Сандићев исправак, да наставни језик буде „српски језик са ћирилицом, а по потреби и с латини-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

цом“ кад католички Срби могу шиљати децу у нашу школу, да науче ћирилицу, зашто се и наша деца не би учили латиници.

Архим. Анђелић говори о науци хришћанској и заче разлагати, ко да ју предаје.

Но почем га више гласова опоменуше, да ће о том на другом месту говора бити, то он одустаје од речи и задржава себи право тада о том говорити.

(Наставиће се)

Из школског круга.

Седница новосадског среског учит. збора, одржана је у Н. Саду, у понедељак 18. априла (1. маја) о. г. Радом у седници руководио је епарх. шк. референт т. Љ. Лотић, пошто је Мл. Ђурошевић председник збора због болести изостао.

Љ. Лотић поздравно је присутне покрепом другарском речи, после чега је г. Лотића поздравно у име збора Ж. Алексић члан управног одбора, а уз овај поздрав одазвали се присутни једнодушним покличем: Живео Лотић!

Збор је поздравно свога чаана Ђ. Милића, који је тога дана ступио у мировину и на предлог Љ. Лотића увео у записник захвалност Милићу као вредном члану овога збора, а Милић се захвално збору на пажњу и одликовању и опростио се у кратком говору са члановима збора. Исто тако учињено је кад је прочитао писмени опроштај са збором Т. Костића и поздрављен је брзојавно.

У име извршног одбора митропол. учит. збора, поднео је Ж. Алексић извештај о раду тога одбора и известно присутне, да су решења митроп. учит. збора сва извршена. А у свези са решењем о проглашењу „Школ. Гласника“ за орган целокупног учитељства у митрополији, поднет је овом збору предлог извршног одбора у погледу осигурања материјалних средстава за одржање листа, те је усвојен предлог да је сваки члан овога збора обвезан уносити у среску благajну 8 К годишње, за коју ће своту бесплатно добијати лист и остала издања, која се буду издавала. Ова свота да се и пословником проише као обвезна чланска уплата. Чланови збора који су чланови једне породице, плаћају свако по 8 К, а колико таквих заједничких чланских уплата буде, толико ће се примерака „Шк.

Гласника“ шиљати сиромашним а добрим ђацима учитељских школа, жепених и мушких. У вези с тим усвојен је предлог извршног одбора да у управни одбор листа уђе свагдашњи председник среског збора.

Затим је прочитан извештај управног одбора о раду му у току последње године.

Пошто је председник Мл. Ђурошевић својом болешћу био спречен, те није могао суделовати у припремама за овај збор, то је највише труда око тога положио члан управног одбора Ж. Алексић. У тим припремама било је код неких зборована и нехотичног неспоразума, те с тога нису сви радови приспели за ову седницу у оном правцу, како је то било одређено решењем управног одбора. С тога су ти радови одложени за јесењу зборску седницу. Од приспелих радова прочитан је преглед специјалног наст. плана за I. II. заједнички разред, што је прегледао Ђ. Михајловић и исти такав рад за заједнички III. IV. V и VI. разр. што је прегледао Ђ. Петровић. Према мишљењу оба известиоца, поправиће се поднесени спец. наст. планови и одштампати у „Шк. Гласнику“, како би и у будуће могли бити поправљани ако буде евентуалних примедба на поједина места у њима.

Затим је прочитао Ж. Алексић своју расправу „О уређењу наставе у пофторним школама.“ После овога развила се живља расправа о оном делу из рада Алексићева, где је реч о даљем образовању народа.

Уређење правилне наставе у повторној школи немогуће је из више разлога. Јаки су разлози што нема тачно одређеног наставног плана, што у ту школу долазе деца са неједнаком спремом, што су та деца изишла испод сваке дисциплине, што нема уџбеника за те школе, што та деца у опште неће да посе уџбенике, што нерадо иду у школу, што власти не могу да приморају родитеље, а родитељи децу, да походе ту школу, што се та деца не баве редовно школом, те побораве већином све што од знања изнесу из основне школе, што је уопште то доба пубертета најнезгодније за сваку наставу. Те из свију тих разлога констатовано је, да се за даље образовање народно не може положити никаква вредност на повторне школе, него се главно тежиште рада у даљем просвећивању народа има положити у образовању омладине народ-

не у добу од 18—30. године живота. На основу свега тога усвојено је становиште, да то даље образовање народно свугде у општини треба да се преспесе у земљорадничку задругу, где она постоји, а где не постоји да се на самосталној основи оснује така школа. Пошто се у свима таким радовима не можемо искључиво ослоњити на поједине власти, јер то не постоји ни у других народа који су у томе послу показали знатна успеха, то да се развије рад што јаче око тога, како би се ангажовала у сарадњи око тога приватна иницијатива. У вези с тим да се ступи у споразум са савезом земљорадничких задруга, те да овај набави за сваку земљорадничку задругу један скиоптикон, као помоћно средство у предавању. А учитељи у смислу наставног плана, који је у кратким потезима означио овај збор још 1906. год., а што је отштампано у 1. бр. „Шк. Гласника“ о. г. на стр. 14., да спремају из појединих предмета популарно градиво, на по нека така предавања и у „Шк. Гласнику“ изнесу за упутство осталима. А да би се тај рад могао почети идуће зиме, то да се из раније до тог доба учине потребне предспреме.

Једна од важних тачака дневног реда било је: Саветовање о појединим методским поступцима. Ми смо већ пре неколико година имали у седници такав предмет и свакоме је остао у угодној успомени. Овом приликом развила се расправа о разним питањима из праксе, која је неуспешно текла, јер је сви чланови црпе из своје праксе те су им познате разне потребе, разни недостатци, сметње, дечје и учитељске навике, које неопажено живе, а међутим сметају напретку наставе. Из свију појединих предмета споменуто је што је главније и једном приликом донећемо опширније о томе.

Затим је прихваћен предлог да поједини месни учит. зборови у току овога месеца прикупе градиво за које мисле да треба да уђе у прагматику, исто тако и градиво које би требало да буде допуна статуту за месне, ереске, епархијске и митрополијски учитељски збор. То градиво да пошаљу управном одбору овога ереског збора. А за исти такав рад да се позову и остали зборови.

Идући састанак одржаће се у Ст. Паланци 15. септембра о. г. На овоме састанку обрадиће се још необрађени специјални наставни планови, а једну практичну радњу о разломцима

за V. и VI. р. радиће Урош Дридареки учитељ из Бегеча.

Пошто је тако завршен рад ове седнице, у 2 сах. по подпе епарх шк. референт г. Лотих захвално је присутнима на лепој пажњи и похвално слојан и споразуман рад.

На заједничком обеду који је одржан у гостионици „код Беле Лађе“ провели су чланови неколико угодних часова, где су наши одлични певачи Ђ. Гајин, У. Дридареки и Б. Стефановић одабралим песмама дали целом друштву пријатно уживање, а сви чланови брзојавно поздравили свога председника Мл. Ђурошевића, изјавили му радост што се после дужег лечења на клиници од опасне бољетнице повратио кући опорављени.

Из школске самоуправе.

(Свршетак.)

Седница Школ. Савета. од 7. (20.), 8. (21.) и 9. (22.), марта о. г.

Приправници пакрачке ерпске учитељске школе В. Н. и М. Р. релеговани су на годину дана због ноћнога тумарања по гостионицама. — У питању уважања полудневне наставе у ерпским народним основним школама изјавио се Школски Савет против општега увођења непрекидне (полудневне) наставе, али ће у оправданим случајевима на нарочиту молбу допустити уважање а) сталне полудневне наставе 1) у неподељеној шесторазредној школи тако, да у једним разредима буде настава пре, а у другим разредима после подне, и 2) у школама и великим градовима и раштрканим салашима, ако велики број школске деце станује далеко од школске зграде; уважање пак б) привремене полудневне наставе дозволиће Школски Савет 1) зими због краткоће дана, када се после три сата после подне не може у школи због помрчине радити, и 2) у месецу јунију, када се због јаке врућине не може после подне успешно у школи радити. — У предмету коедукације у ерпским народним основним школама Школски је Савет у начелу противан коедукацији као сметњи у настави и васпитању, ну обзиром на слабо материјално стање многих црквених опћина, које издржавају ерпске народне школе, и обзиром на тежак положај и задатак ерпских народних учитеља у Угарској, Школски Савет допушта у пракси коедукацију у I, II. и III.

УНИБЛИОТЕКА

разреду српских народних основних школа на начин, који ће се поближе означити посебном наредбом Школског Савета у званичном листу. Поделу разреда међу учитељске снаге као и спајање разреда извршује крајем школске године месни учитељски збор и доставља знања ради месном школском одбору, а у случају спора решава надлежни епархијски школски одбор. — Од главног школског референта израђени кратки „Нацрт за уредбу о привредним школама у српској православној митрополији карловачкој“ узео се у претрес при данашњу Школске Уредбе. — Примљен је од главног школског референта и члана г. Ђоке Михајловића израђени нацрт за методичка упутства, која епархијски школски референти имају по потреби давати учитељству приликом прегледања подручних српских народних школа. — Поверено је г. Ђоки Михајловићу, члану Школског Савета, и г. дру Веселину Ђисаловићу, главном школском референту, да израде потпуни нацрт за нову „Уредбу о држању учитељских зборова - Састав: „Хемпја за више девојачке школе“ од Маре Максимовићеве, учитељице у српској вишој девојачкој школи у Панчеву, одобрен је и прописан за уџбеник у српским вишим девојачким школама, пошто га је писац поправио према примедбама оцењивача, сада већ проф. Светислава Коларовића. — Књига Алексија Бенедика: „Повесница мађарског народа“ за V. и VI. разред основних школа одобрава се за уџбеник, док се не јави друга књига, која би обухватила и историју Срба у Угарској. — Од главног школског референта израђени нацрт „О вежбаоници и учитељу вежбаонице српске учитељске школе“ уступило се професорским зборовима српских учитељских школа у Сомбору да поднесу што пре образложено мишљење о овом нацрту. — Прихваћен је предлог главног школског референта, да се ради бржега званичења од сада сви поднесци, који не подлеже расправљању — као и пр. молбе на Саборски Одбор ради подељења припомоћи, одлуке Саборског Одбора о подељењу припомоћи, декрети сталности и др. — решавају президијално, па ће се упутити епархијски школски одбори, да и они од црквених опћина и месних школских одбора приспеле неспорне поднеске президијално достављају Школском Савету, а президијална решења Школског Савета такођер президијално саоп-

ћавају подручним властима. — Књига Љубомира Лотића, бачког и будимског епархијског школског референта: „Наша народна просвета задаће јој и потребе“ (42. књига Матице Српске) употребити се при грађњи Школске Уредбе. — Илији Сурдучком, свршеном ученику петог разреда новосадеке српске велике гимназије, дозвољено је приватно полагање испита разлике за први и други разред најкраће српске учитељске школе крајем 1910/1. школске године. — Није могла бити уважена молба Душана Ђурића из Свилоша, оспособљеног учитеља за више пучке школе, да се постави на које упражњено наставничко место у српским вишим девојачким и учитељским школама, јер за сада нема упражњена места, али ће се његова молба држати у евиденцији. — Дозвољено је Каменку Чури, комуналном учитељу у Надаљу, да може у сомборској српској учитељској школи допунити своје оспособљење за српског народног учитеља. — Дозвољено је Свет. Торњанском из Новог Сада, да може крајем ове школске године у сомборској српској учитељској школи поново полагати поправни испит из мађарског језика. — Предлози школских референта на нацрт за нову школску уредбу употребити се при коначном установљавању текста том нацрту. — Позваће се гимназијски професор Милан Недељковић из Сремских Карловаца, да прикаже Школском Савету један примерак новог издања своје „Опће географије“, да се констатује, да ли је исправљена према примедбама кр. угарског министарства богочасти и јавне наставе. Уједно ће се исти извести, да Школски Савет није на себе примно никакву обвезу, да ће му одобрити какву припомоћ у сврху штампања те књиге. — Спровешће се Саборском Одбору с препоруком молба Милоша Тубиновића, суплента српске учитељске школе у Горњем Карловцу, ради одобрења скупаринског доплата од 400 К, који уживају и сви остали такви наставници. — Узет је на знање допис Саборског Одбора, да је црквеној опћини у Фењу поделио 400 К годишње припомоћи за издржавање школе. — Извештена је управа српске више девојачке школе у Панчеву, да наставници те школе пису дужни пред краљевским школским надзорником или угарско подаништво исказати или службену заклетву положити, јер се уопште цео XXVII. законски чланак од године 1907.

тиче искључиво подржавних основних народних школа и учитеља на тим школама, а на по се пак 32. § тога законског члапка наређује, да учитељи основних школа имају пред краљевским школским надзорником показати угарско поданштво и положити звашицу заклетву. — Уважена је представка, односно уток месног школског одбора у Великој Кикинди против одлуке темишварског епархијског школског одбора, којом је препоручено српској црквеној општини у Великој Кикинди, да крејира још једно појачко место за богослужења у дворници за школску децу. — Молба Божићара Борђошкога, професора српске учитељске школе у Сомбору, ради накнаде разлике у плаћи од 1. октобра 1893. до 1. септембра 1895. и од 1. септембра 1896. до 1. јануара 1897., као и ради одобрења трећег квинквенала од 1. октобра 1908. уступиће се уз извештај српском народно-црквеном сабору. — У ствари обрачуна и спорова Ђорђа Поповића, умрвљеног главног школског референта, са Школским Саветом, решено је, да му се исплате пене из обрачуна о предујмовима и изасланичким трошковима настале диференције; молба пак ради исплате наводно неизданих петогодишњих доплатака одбијена је, а тако исто и ради ревизије његове дисциплинарне ствари, јер се ова ствар налази пред српским народно-црквеним сабором. — Молба митрополијског српског народног учитељства, да се обука у црквено-словенском језику премести из трећег у четврти разред, као и представка истог учитељства у предмету реформисања наставе у веронауци у српским народним школама, решиће се онда, кад се буде градила нова наставна основа. — Препоручиће се црквеним општинама и учитељству, да прилажу у фонд Николе Ђ. Вукићевића, из којег би се сваке године у српским учитељским школама у Сомбору награђивао један од најбољих практичних радова. — Молба српског народног учитељства карловачке митрополије ради примања у народно-црквени чиновничко-професорски мировински фонд уступићена је пододбору за измену мировинске уредбе. — Спровешће се с препоруком српском народно-црквеном сабору молба српског народног учитељства карловачке митрополије, да се 81. § Шк. Уредбе, који говори о замени болесног учитеља, тако протумачи, да заменика има

плаћати издржавалац школе, а не оболели учитељ. — Белешке молског учитељског збора, које се односе на V. тачку дневног реда митрополијског учитељског збора „О школским књигама“, уступиће се школској анкети. — Спровешће се кр. угарском министарству богочасти и јавне наставе с препоруком представка српског народног учитељства карловачке митрополије, да се број година учитељске службе смањи од 40 на 35 година. — На предлог Радивоја Врховца, потпредседника Школском Савету, упутиће се све српске учитељске, више девојачке и основне школе, да дне 27. марта (9. априла) о. г., као на дан стогодишњице смрти Доситеја Обрадовића, приреде јавну школску свечаност, на којој ће један од наставника говорити о Доситејеву раду на пољу народног просвећивања. — Поверено је г. Ђоки Михајловићу члану Школског Савета, да изради нов пацрт за службену учитељску прагматику. Исто се тако имају израдити и дисциплинарна правила за наставнике српских виших девојачких и учитељских школа. — Изискаће се од епархијског административног одбора извештај у питању правоваљаног рада црквене скупштине у Великом Бечкереку, која је изабрала за учитеље Брашка Јовановића и Војина Жупанскога, па ће се по томе са извештајем поднети кр. угарском министарству богочасти и јавне наставе списи у ствари тамо поднесених утока Јована Стефановића и других из Великог Бечкереча против потврде избора речених учитеља. — У дисциплинарној ствари М. В-а, учитеља у К., због немарности у звању и других ствари, подељен је истом учитељу писмени укор и осуђен је на спошење истражних трошкова, а неприпадно подигнуте своте има црквено школској благајници у месечним оброцима вратити. — Одбијен је Милан Вујковић, српски народни учитељ у Малом Бечкереку, ради одобрења првог квинквенала са 1. септембром 1910., јер му такав припада тек са 3. фебруаром 1913., када ће навршити пуних пет година службе као стални учитељ у Малом Бечкереку. — Одбијен је уток Милице Зечеве, привремене српске народне учитељице у Меленцима, против потврде избора Олге Думићке Петровићеве за српску народну учитељицу у Меленцима. — У дисциплинарној ствари Стевана Бенина, српског народног учитеља у Даљу, на теме-

љу резултата истраге, спроведене од стране архидијецезалног школског одбора као и доцне истраге од стране Школског Савета, проглашује се пети учитељ крив због тешких дисциплинарних престапа, почињених тиме, што је посејао раздор и мржњу и позавадно докле мирно српско становништво у Далју, што је занемарио своје школске дужности честим изостајањем од школе, а своје изостанке није могао оправдати, даље и тиме, што је грешно у избору дисциплинарних средстава за децу, као н. пр. ћушањем женске деце, и најпосле тиме, што је у много прилика засведочио суровост у своме попушању на се то посведочио и код школске деце, те је, узевши у обзир отежавајуће околности — пошто је већ био кажњен прво и другостепеном казном за теже дисциплинарни престап, али без успеха — кажњен сада тежом другостепеном казном: ускраћењем једне трећине учитељске плаће му за једну годину дана и осуђењем уједно на сивошење истражних трошкова, с тим, да ће за поновни доказани престап бити суспендован. — Кр. земаљској влади и земаљском сабору у Загребу поднеће се представка против пове законске основе о уређењу учитељских берива обзиром на уставу те основе о прирезима црквених опћина за издржавање школа. — Наредено је, да се у петом и шестом разреду новосадеких српских народних основних школа имају одмах оделити мушка и женска деца. — Одреден је главни школски референт, да одмах спроведе извиђај у пакрачкој српској учитељској школи поводом пријаве професора Б. Б. и да по томе о целом стању завода извештај поднесе. — Поделеп је Петру Радаковићу, суиленту у српској учитељској школи у Горњем Карловцу, тронедељни допуст у сврху полагања професорског испита.

Преглед књига.

Ђуро Шладијер. *Најглавније тешкоће у учитељском раду.* Цетније, штампано у Кр. Цр. штампарији, 1910. стр. 48. Цена 0.80 пернера (40 повчића.)

Овај рад недавно добих од самог аутора, школског надзорника у Црпој Гори. Писац је један од млађих педагошких радника, и својом вољом, својим истрајним радом обећава много нашој и онако сиромашној педагошкој књи-

жевности. И ако се писац у многоме ослања на нашу традиционалну педагогију ипак је оригиналан, јер знаде вешто да среди своје мисли, и да локалише добре и лоше стране нашег школског и просветног живота. Он није задовољан с оним што имадемо. Његов дух помно пиша нуле данашње школе и вешто и модерно препишује педагошке рецепте. Одлика ове мале књиге и лежи баш у томе, што кроз њу провејава велика нада у идеалну мисију народног учитеља, и што претом указује где и како да ти народни пиопери пађу пристаниште свог потпуног и непроцењивог задовољства. Ево кратке анализе тог списа.

После уводних речи о главним чиниоцима у васпитању (природа и друштво, прелази се *прво* на потешкоће које потичу од учитеља. Овде се помиње:

1. *Усавршавање* учитељево, које се оснива на самообразовању. Писац с правом захтева да поред лепе књижевности наш учитељ „треба да је упознат и са сваком повином на свом стручном послу,“ јер онај „који се повуче и само обучава децу, строго се придржавајући удбеника, који друго не чита, нити друкчије ради на свом усавршавању, посељачи се и запушти.“ Због тога се траже учит. удружења и учит. органи.

2. *Примери*, особито на дому, јер се у породици деца науче много чему, што је доцније тешко и школи искоренити.“ Али пример треба да даде и учитељ, јер „и одлични ђаци немарни постану кад им је учитељ немаран.“ Шта више, „учитељи су на првом месту позвани, да ратују против корупције, а шире етичке идеје.“

3. *Интерес*. У првом реду учитељ треба да живи за свој позив он „је дужан све легалним путем предузети, да заштити своје школе интерес.“

4. *Високоумље*, т. ј. истински успех учитељ постиже само онда, „ако све ради у своје време по плану, који је израђен према педагошким принципима.“

5. *Метода*, која треба да је (а) елементарна, (б) природна, (в) очигледна, (г) проста, (д) непосредна, (ђ) битна, (ж) логички смисљена и (з) методички распоређења. За овим се говори каква треба да је настава (поступна, напредна, занимљива). Ток наставе дели се у догматички и генетички а овај други

опет у анализу и синтезу (реалне и идеалне или логичке). Формални степенни изнесени су према Дерпфелдовој (Вигетовој, или Де Гармовој) класификацији: посматрање, мишљење и примењивања (класификација усвојена и у Терзиновој дидактици). Али наш писац и ако одобрава Рајну и његовој класификацији форм. степена ипак примењује, да се не сме „узети као непроменљиво правило, него учитељ треба да буде слободан у своме послу, и да се не прилагоди толико теорији, да изгледа, кад предаје, као да из једне књиге гледа шта ће предавати, а из друге, како ће предавати.“ Да аутор није пука пришетља хербартијанаца види се из тога што он наглашује, да наставни рад треба да добије социјално обележје, ако је наша школа рада да постане модерна народна институција. Тај социјални правац у нас добро истиче. Др. Милан Шевич, Трстенак, Ацић и Миодраговић (у Немца Наторп, Бергман, Вилман, Рисман; у Француза Огист Конт, у Инглеза Мекдугал и Лестер Уард; у Американаца, Дун, Балијет, Скот, Џед, у Швајцараца, Сајдл и Штајн).

После овог прелази се на потешкоће које потичу од других фактора. Ту се говори о уређењу школе, примању деце у школу испитима (који „не дају, нити могу дати, верну слику суварних способности и знања једнога разреда“!) При свршетку свог рада наш аутор мушки захтева да „треба створити могућности, да школе даду народу позитивна знања, знања која су му потребна за живот.“ Ми Срби и Хрвати баш овде смо врло слаби. Једини радници на томе пољу јесу дивни покушаји у Србији — рад српског Песталоција, *Жике Дачића*, Др. *Светозара Марковића* и Др. *Н. Петровића*.

Наш аутор тражи прво „спремне учитеље,“ па онда литерарна друштва, музеје, изложбе, јавна предавања, аналфабетске курсеве недељно-празничне и вечерње школе. Прави захтеви практичног Американаца. На посао млади и стари, учитељи и професори, овако завршава свој рад наш Црногорац, јер и ако смо ми мали народ, ипак можемо бити и велики народ, само ако будемо одржавали наш стари и витешки дух, снажили и приправну држали храбру мишицу, наоружавши се високим моралом и самопоуздањем, не губећи из вида националну задаћу и користећи

се савременом културом напред стално корачали.“

Пошто рад није намењен као какав школски уџбеник, и пошто му је гесло више инспирација него ли догматизам, ја га најтоплије препоручујем свим нашим просветним радницима, особито учит. приправницима, богословима и младим учитељима, који се још пишу отровали прозом јавног школског рада.

Паја Р. Радосављевић — Њујорк.

Б Е Л Е Ш К Е.

„Српски учитељски Конвент у Новом Саду“ примио је у априлу о. г. Од др. Игњата Бокура, апсолв. студента филозофије из Крчедина 2 К уписнице и 20 К чланарине. — Од Емила Теофановића, учитеља у Митровици 6 К 70 прилог ученика II. разреда тамошње срп. нар. осп. школе уместо венца на одар своме другу пок. Миливоју Мрђи.

Дом за опорављање (Санаториум) Земаљског Јевр. учитељског друштва. 1. јуна о. г. отвориће горње друштво Санаторијум у Кестхељу поред Балатона. Дом је удешен за 40 особа, од којих ће сада док се осп. капитал не оснажи 10 бесплатно, 10 у по цене, а 20 уз целу своту од 60 Круна уживати стан, осветљење, огрев, послугу, доручак и купање у Балатону.

2000 деце без наставе. У Ходмезева-шархељу не иде 2000 деце у школу и то само зато јер нема места за њих у садашњим школама.

Министарска наредба у корист патронаже. С обзиром на законе о патронажи донешене последњих година, угарско министарство просвете позива у једној наредби, коју је пре неколико дана издало, све школске власти да позову све учитеље-це да ови ступе у патронашко друштво и у њима развију делатност: уједно ставља у изглед морално признање и материјалну награду свима онима учитељима-ницама који на пољу патронаже стекли особитих заслуга.

Надзорнички стручни испит. У мађ. школским круговима се сад много расправља о стручном надзору. Неки траже осим учитељске дипломе и 10—15 годишње праксе још и полагање стручни испита из ових предмета: Педагогија и дидактика. Организација и наставни планови и упутство свих завода за

народно образовање. Историја педагогије. Читање радова најзнаменитијих педагога. Организација и наст. планови иностраних завода за нар. образовање. Иностране васпитне организације и њихова администрација, школски закони и њихова спров. упутства. Статистика. Организација и правни односи домовинских црква. Административни закони и школско-правна питања.

Течајеви за учитеље шегртских школа. Идућег вел. школског одмора биће течајева за учитеље шегртских школа и то: у Ђуру, Темишвару и Брашову курс цртања општег правца; у Марошвапхарелу, Коложвару и Иглоу курс стручног цртања; у Араду, Кежмарку и Пожуну курс за учитеље занатлијских школа, у Сегедину за учитеље трговачких школа. Молбе се имају поднети до 10. маја на гл. управитеља обртне наставе (Ipariskolai főigazgató Budapest, IX. Bakács tér 3.)

Учитељска станарина у Темишвару. Пре кратког времена је управа града Темишвара уредила станарину својих учитеља. Станарина управитељу је првих 10 год. 800 K, а после 900 K, учитељима 720—800 K.

Тешко уређени учитељи. 25. нов. пр. год. решило је учитељско друштво околне Ђура између осталог да покрепе акцију у ствари уређења учит. плате, у ту сврху да организује пресбиро (sajtó bizottság) и на среским зборовима уређење плате да је стално на дневном реду. Ово је решење министр. проуништило из разлога што се организовање пресбирора противи осн. правилима друштва, а непрестано расправљање уображених повреда пак дражи мирно грађанство.

Обвезна настава за глувонеме. Земаљски савез професора глувонемих завода израдио је законски предлог о обвезној настави за глувонеме и о финансирању глувонемих школа, и поднео престоничком сенату ради препоруке. Сенат се одазвао молби додавши законском прелогу још то, да настава буде бесплатна и поднеће је с препоруком престоничкој муниципалној скупштини с молбом да ова поднесе исти законски чланак држ. сабору и министру просвете.

Част ми је овим српском православном свештенству и цркв. општинама до повољног знања ставити, да сам у мојој кројачкој радњи свештеничког одела увео и

СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕНЕ УТВАРИ

као: одежде, стихаре, неба, литије, црквене, школске и друге барјаке, полијелеје, кандила, рипиде, чираке, св. иконе, као и све у ову струку спадајуће предмете.

Ласкам себи, да су ме са мога солидног и дугогодишњег рада својим високим поверењем удостојили **Његова Светост српски Патријарх.** Високопросвећена г. г. **Епископи** и већина српског православног свештенства.

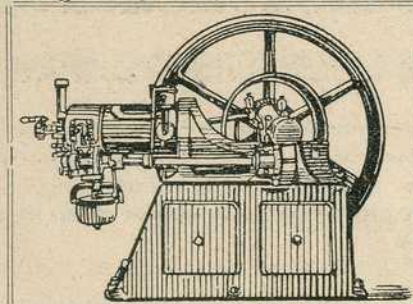
Пошто сву робу за црквене утвари из првих и најзнаменитијих светских тврдица повлачим, могу ове предмете по најнижој цени рачунати. — Послуга ваје солиднија.

20—20

С поштовањем **СТЕВА ПИСАРЕВИЋ,**
НОВИ САД. Дунавска улица број 29.

Мустре се шаљу на захтев бесплатно.

Најјефтинији и најштедљивији рад.

Најстарија и највећа фабрика на копну.

Оригинални „ОТО“ мотори

за течна горива **машине са ренсаванњем гаса,** мотори за сиров олај на висок притисак (Diesel) у најбољој изради од 1 до 1500 HP. (коњских снага) за занатлијске потребе, пољопривреду и индустрију.

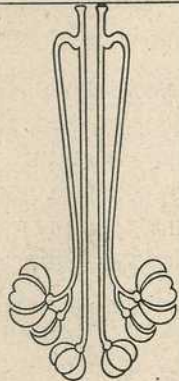
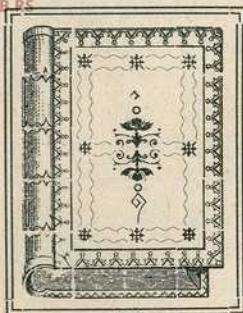
Бензин-локомобили

од 4 до 20 коњских снага за вршидбу, потпуне вршаће гарнитуре. Специјалитет: самоходни локомобили, покретљиве машине за цепање дрва, шмркова са колима, кола за осветљење итд. Машине за обрађивање дрва од фирме Е. Кислинг и комп. Leipzig.

Langen & Wolf, Motorenfabrik.

Филијала: **НОВИ САД,** телеринска улица бр. 7.

Проспекте и прорачуне бесплатно! — Траже се солидни заступници!

КЊИГОВЕЗАЦ И ПРОИЗВАЂАЧ

≡ КАРТОНА ≡

ДОМИЊИК БАРТ

НОВИ САД, Зрињи Илска улица бр. 15,

стално имаде на стоваришту трговачких књига као и осталих за разне забелешке у свакој величини, кутија за женске шешире од 80 ф., поштанских и кројачких кутија од 50 ф. на више, које су практичније од кофера, јер су лакше и врло јаке. Картона на захтев по мери. Наручбине са стране прима и поштом их отправља брзо и јефтино. Повез књига најмодерније извађа, на захтев шаље мустре у куће, и презима све у ову струку спадајуће галантериске послове, које најтачније под гаранцијом извађа.

Препоручује се штованој публици, молећи за што обилније наручбине.

Стоваришће намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

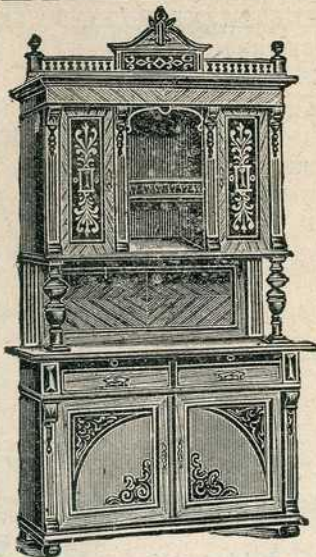
Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

6—20

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 — динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата пишу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie).**

Издаје: Ђока Михајловић, учитељ.

Одговорни уредник: Гавра Поповић, умир. учитељ.

Електрична штампарија Учитељског л. д. „Натошевић“ у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА